

Miért drogoznak a fiatalok? – És hogyan segíthet az iskola a szenvedélybetegségek kialakulásának megelőzésében?

I. A feltárt okok

A fiatalok drogozásával kapcsolatban nagyon sok kutatást végeztek, ennek ellenére nem tudjuk biztosan megmondani, hogy valaki miért kezd el drogozni, miért folytatja és lesz függő.

A drogfogyasztás kialakulásában számtalan tényező és ezek egymásra hatása játszik szerepet. Az bizonyos, hogy az okok szövevényes dzsungelében van egy hiány, amely szinte minden drogfogyasztó anamnézisében megtalálható. Egy stabil és helyes értékrend hiánya, az ezt mellőző szocializáció. Ez azt jelenti, hogy a drogfogyasztók **családjában elmosódott vagy gyenge a normaátadás**. Vagy azért, mert a szülők, mint modellszemélyek maguk sem követnek hitelesen értékeket, vagy a túlzottan megengedő nevelési stílus gyakorlata miatt, ahol a szülőknek van ugyan stabil értékrendjük, de a megengedő nevelési elveik miatt a gyermekeiktől ezt nem kívánják meg következetesen.

A családi diszfunkciók mellett a másik kiemelkedő ok az önérvényesítés gyengesége, ami gyermek- és serdülőkorban elsősorban az iskolai teljesítményben tapasztalható. Emiatt a kudarcokat megélt gyerekek fokozottan veszélyeztetettek és a drogokra fogékonyak. A rehabilitált tizenévesek között jellemzően rosszul tanuló serdülőket találunk. Mindemellett – természetesen - genetikai, biológiai, pszichológiai tényezők, valamint kortárs- és kulturális környezeti hatások is hozzájárulnak a drogozásra fogékony, veszélyeztető állapot kialakulásához.

Az egészséges személyiségfejlődéshez mindenekeelőtt stabilitásra, biztonságra, és elfogadó, szeretetteljes szülői viszonyulásra van szükség. A viselkedést vezérlő értékek, normák elsajátítására mindezek mellett a másokkal való azonosulás, az általuk nyújtott minták követése útján kerül sor. Ehhez a gyerekeknek a kívánt mintákat hitelesen közvetítő modellszemélyekre, egyértelmű szabályokra és világosan kijelölt határookra van szüksége.

Míg korábban elsősorban a rizikótényezők feltérképezésére irányultak a vizsgálatok, az utóbbi időben inkább a protektív (védő) tényezők azonosítására fektetnek hangsúlyt a kutatók. Ennek oka, hogy a rizikótényezők – mint pl. a társadalmi helyzet vagy a szociokulturális, illetve a szűkebb értelemben vett környezet – sok esetben megváltoztathatatlanok. A védőfaktoroknak azonban ilyen esetekben is jelentős szerepük lehet a káros hatások semlegesítésében.

II. Drogmegelőzés az iskolában

Az iskolai drogprevenciós programok hatékonyságáról számos nemzetközi és hazai vizsgálat készült. Ezek alapján a következő irányvonalak állapíthatók meg:

1., A legeredményesebb programtípusnak a **kortárs programok** bizonyultak.

A kortársak csoportos befolyásoló ereje (csoportnyomása) alapvetően befolyásolja a drogos-nem-drogos viselkedést.

Az iskolai kortárs programok ***célja*** a pozitív kortárshatások kialakulásának elősegítése; az, hogy a tanulók megtapasztalják kortársaik lelki támogatását.

A kortárs programok ***módszerei*** a kortárs tanácsadás és segítés, a kortársak részvételének bátorítása a prevenciós programokban.

A kortárs csoportok több területen is közreműködhetnek: az érzelmek közös megbeszélésében, átélésében, a problémamegoldás folyamatában és a kockázatvállalásban.

A csoportos probléma-megbeszélések segítségével a tanulók jobban ráláthatnak problémáikra és „barátok” segíthetik őket ezek megoldásában.

A kortárs programok keretei között egy ún. „Patronáló hálózat” kialakítása is nagyon hatékony lehet. Ennek lényege, hogy önkéntes jelentkezések alapján, pedagógus felkérésére, kicsit idősebb, de kortárs tanulók „megbízást” kapnak arra, hogy felkarolják, segítsék társaikat. Mindez a barátkozással együtt kiterjedhet az iskolai, magánéleti, vagy tanulási problémák megoldására, az iskolai életben való aktív részvételre és akár a szabadidő eltöltésére is.

Érdemes ennek fényében is átgondolni a diákönkormányzat lehetőségeit.

2. A hatékonyságvizsgálatok a kortárs programok mellett az **alternatív programokat** is eredményesnek találták a fiatalok esetében. Ennek oka, hogy **a pozitív tevékenységek lehetősége nagyobb vonzerőt jelent, mint a drogozás.**

Iskolai keretek között ez jelentheti érdekes foglalkozásokba, szakkörökbe való bekapcsolódás, kihívást jelentő tevékenységek (túrázás, biciklizés, stb.) lehetőségének biztosítását, vagy ifjúsági szervezetek munkájába, önkéntes tevékenységekbe történő bekapcsolódás kínálását.

Nagy lehetőségeket rejt magában a sok iskolában már alkalmazott szabadidő-szervező jelenléte.

Érdemes elgondolkozni azon is, hogy az iskola hogyan tudná beengedni, illetve a gyerekekkel való együttműködés lehetőségét megadni az egyházak és a civil szervezetek (cserkészlet, vörös kereszt, klubok, stb.) számára. Pl. egy madárvédő egyesület hétvégi akcióival talán éppen azoknak a gyerekeknek nyújthatna „védőhálót”, ahol a családi háttér nem teszi lehetővé a feltöltődést a gyermekek számára.

3. A megelőzéssel kapcsolatban a **szülői hatékonyságnövelő** modellek is jó eredményt mutattak.

Ha a drogfogyasztás megelőzése a cél, akkor segíteni kell a családokat abban, hogy - ahol szükséges - javuljon a szülőknek a gyerekeikkel való kapcsolata, kommunikációja. Ez a gyakorlatban akár egy ún. „**Szülők iskolája**” programot is jelenthet, amit az iskola rendszeresen megszervez az érdeklődők számára. Ennek keretében fejleszthetik a szülők nevelési készségeit, megtaníthatják Őket arra, hogy képesek legyenek odafigyelni gyerekeikre és tanácsot tudjanak adni nekik. Mindezt az iskola iránt elkötelezett, szakirányú képesítéssel rendelkező szülők bevonásával - iskolai ráfordítás nélkül – is meg lehet valósítani. Működhet

egy-két szakember (elkötelezett szülő) közreműködésével, akik évente egy-két alkalmat önkéntesen vállalnak, vagy – pl. pályázati finanszírozással - vezetheti olyan pedagógus, aki segítő szakemberként beszélget a szülőkkel.

A többi szülővel való találkozásnak, beszélgetős összejövetelnek, eszmecsereének nagyon jó közösségteremtő hozadéka is lehet. A veszélyeztetett gyerekek szüleinek kifejezetten ajánlják az alkalmakon való részvételt.

4. A legeredményesebb programok közé tartoznak azok is, amelyek az **életvezetési ismereteket készségfejlesztéssel társítva** alakítják ki, azzal együtt fejtik ki hatásukat.

Az ilyen programok a drogmegelőzést az egészségfejlesztés körébe helyezik, ahol a cél, hogy azt mutassuk meg, hogy mit csináljon a gyerek, és nem azt, hogy mit ne csináljon (ne drogozzon!). Fontos, hogy a gyerekek számára pozitív üzenetet küldjünk („mit igen”). Az egészségfejlesztés azt is jelenti, hogy ezek a programok az információk mellett foglalkoznak az értékek, az azokhoz való viszonyulások kialakításával, valamint készségfejlesztéssel is (problémamegoldás, döntéshozás, stressz-kezelés, nemet mondás a csábításra vagy a kínálásra).

Az egészséges életstílus kialakítása hosszú távú feladat, egy-két „felvilágosító” beszélgetéssel nem érhető el. A drogmegelőzés is kisgyermekkorban kezdődik, amikor a drogokról valójában még szó sincs. Az életvezetési ismereteket nyújtó készségfejlesztő foglalkozások célja a gyerekek önismeretének fejlesztése, önbizalmának növelése, önmegvalósításának segítése. Magukkal a drogokkal (az alkohollal és a cigarettával is) csak megfelelő előkészítés után, fokozatosan foglalkoznak, elkerülve a kíváncsiság felkeltését. Mindezek során törekedni kell arra, hogy a fegyelem- és előadás-központú oktatás helyett *beszélgetés* alakuljon ki a tanár és a diákok között, legyen lehetőség helyzetgyakorlatokra, szerepjátékokra, csoportos beszélgetésekre. Legyen olyan a légkör, hogy a gyerekek el merjék mondani fantáziáikat (ez fontos a téves hiedelmek megbeszélése miatt is), esetleges tapasztalataikat (pl. alkohol, cigaretta), élményeiket (mit meséltek a haverjaik, mit láttak a diszkóban).

III. Összefoglalva az iskola legfontosabb feladatait

Megállapítható, hogy a megelőzési programok leginkább a protektív (védő) tényezők határozott és egyértelmű erősítésével érhetik el kedvező hatásukat, elsősorban a családhoz és az iskolához való kötődés szerepe jelentős.

Az iskolai drogprenvenációs program alapvető feladata azoknak a problémáknak a megelőzése és feltérképezése, amelyek a kábítószeres fogyasztásához vezethetnek.

Az ehhez kapcsolódó iskolai helyzetelemzésnek nem azt kell feltárnia, hogy az iskolában hányan, s kik drogoznak, hanem arra kell koncentrálnia, **hogy a diákoknak milyen problémáik vannak**, hogyan tanulnak, hogyan töltik szabadidejüket, hogyan vélekednek a kábítószeresekről, milyen ismeretekkel rendelkeznek, mennyire ismerik a veszélyeket.

A hatékony iskolai prevencióhoz elsősorban az elérendő célokat kell jól megfogalmazni, majd ezek alapján megtervezni és megvalósítani a programokat. Ahhoz pedig, hogy a prevenció eredményességét meg lehessen ítélni, pl. a következő szempontok lehetnek irányadók: a tanulók lelkesedése, érzelmi bevonódása, a program iránti elköteleződésük, a tanulók

problémáinak (csoportos vagy négy szemközt) felszínre kerülése, a drogokkal kapcsolatos hiedelmek megváltozása, szolidaritásérzés, segítőkészség kialakulása, fejlődése, az iskola szülőkkel való együttműködésének javulása, a tanárok empátiás készségének és problémaérzékenységének a növekedése.